

הסכימה המדינה למבוקש בעתירה ובשתיים הנותרות טרם נתקבלה הכרעה. כמו כן המשיך המוקד בשיתוף הפעולה עם ארגוני זכויות אדם במטרה לגבש דרכי פעולה לנוכח המצב החדש: מספר פגישות התקיימו במוקד בין

איחוד משפחות

מאז שנת 1997 ועד חודש אפריל השנה היו כפופים חיי המשפחה של פלסטינים תושבי ישראל, שנישאו למי שאינו תושב, להסדר המדורג - בן הזוג שאינו תושב קיבל תושבות ישראלית בתוך עשר שנים בממוצע מיום הגשת הבקשה לאיחוד משפחות (אחמ"ש) במשרד הפנים. זאת בכפוף לאישורים, בדיקות ביטחוניות ופליליות שנתיות והמצאת מאות מסמכים המעידים על מגורי הזוג וילדיהם בירושלים. בשנת 2001 החל משרד הפנים לפעול לשינוי המדיניות בנושא זה, במטרה למנוע הגירת פלסטינים לישראל. ב-12 למאי התקבלה החלטת ממשלה על מדיניות זמנית של הקפאת טיפול בכל הנוגע לאיחוד משפחות של פלסטינים שאינם תושבי ישראל, לאחר שמאז חודש אפריל הקפיא שר הפנים את הטיפול בכל הבקשות לאחמ"ש ולרישום ילדים של פלסטינים תושבי ישראל ואזרחיה.

החלטת הממשלה התקבלה בין השאר "... בשל ההשלכות של תהליכי ההגירה וההשתקעות של זרים ממוצא פלסטיני [הדגשה שלי א.ב.], לרבות בדרך של אחמ"ש..."²⁴ על-פי שיחות עם פקידי משרד הפנים ועל-פי מסמכים שהגיעו לידי המוקד, מתברר כי בשל שיקולי כוח אדם נבדק מוצאו הפלסטיני של בן הזוג הזר על-סמך מרשם האוכלוסין הפלסטיני: אם מופיע שמו שם ייחשב כבעל מוצא שכזה, אם לאו, שומר לעצמו משרד הפנים את הזכות להכריז עליו כבעל מוצא פלסטיני באם יימצא, במהלך הבדיקות לאורך השנים עד לקבלת מעמד תושבות, שקיימים לו שורשים פלסטיניים.

נציגי הארגונים, פגישה אחת התקיימה בין נציגי הארגונים לנציגי הפרקליטות, משרד הפנים והמוסד לביטוח לאומי ופגישה נוספת, עם נציגי משרד הפנים והפרקליטות, תיערך בקרוב.

ניתוחה של החלטה זו וניתוח השפעותיה הקשות על תושבי מזרח ירושלים, משפחותיהם וילדיהם הופיעו בדו"ח הפעילות הקודם.²⁵ באופן כללי מביאה ההחלטה לדחיתן של בקשות חדשות לאחמ"ש ובקשות לגביהן טרם ניתנה החלטה. בני הזוג, חלקם הורים לילדים, מקבלים מכתב סטנדרטי, לפיו על-פי החלטת הממשלה, לא אושרה בקשתם ועל בן הזוג הזר "לעזוב לאלתר את הארץ". אם יחליטו הבעל או האשה הפלסטינים להישאר עם בני זוגם וילדיהם, יסתכנו בגירוש - אם ייתפסו מחוץ לביתם - ואף בביטול אפשרות להגיש בקשה לאחמ"ש בעתיד. החלטת הממשלה מקפאיה גם את הבקשות לאחמ"ש שכבר אושרו ונמצאות בהסדר המדורג: בבקשות אלו יוארך תוקף היתר השהייה שניתן לבן הזוג הפלסטיני, אך לא ישודרג. שדרוג היתר, שניתן לאחר יותר משש שנים מיום הגשת הבקשה, מקנה לבן הזוג את הזכות לעבודה, לביטוח בריאות ולקצבאות הביטוח הלאומי.

בדו"ח הפעילות הקודם אוזכרה גם החלטת

20. מתוך תגובת דובר משרד הפנים. הארץ, 2.1.03, עמ' 3ב.
21. הארץ, 10.9.02, עמ' 3א. בנושא שלילת תושבות ראו גם בדו"ח הפעילות החצי שנתי: המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמ' 40-41.
22. על-פי נתוני משרד הפנים. הארץ, 6.2.02, עמ' 1א.
23. על השפעת העיצומים ראו גם בדו"ח הפעילות החצי שנתי: המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמ' 43.
24. החלטה מס' 1813 של הממשלה מיום 12.5.02, סעיף ב.
25. המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמ' 37-41.

הממשלה, בקשת בני הזוג אינה מאושרת ועל בן הזוג הזר לעזוב את ישראל לאלתר, או שיגורש. אי"ט הסתגר מאז בביתו. ב-15 לדצמבר הגיש המוקד עתירה לבית המשפט לעניינים מינהליים, בבקשה לצו ביניים שיאסור על גירוש של אי"ט ובדרישה להכריע בבקשה לאחמ"ש. בית המשפט נענה לבקשה לצו ביניים ובראשית ינואר 2003 הודיעה המדינה על הסכמתה העקרונית לאישור הבקשה לאחמ"ש, בכפוף להוכחת מרכז חיים. בית המשפט חייב את המדינה להכריע בעניין עד סוף פברואר 2003. (תיק 14393)

במקרה אחר עתר המוקד לבית המשפט בשם בן זוג פלסטיני שהיה זכאי לשדרוג היתר השהייה שלו, עוד לפני החלטת הממשלה שהקפאה כל שדרוג, אך עקב השיהוי הבלתי סביר של משרד הפנים בטיפול בבקשה לאחמ"ש, לא נעשה דבר.

ס"ע וא"ע נישאו בשנת 1988 ומתגוררים מאז בירושלים ולהם שישה ילדים. ב-1994, עם השינוי במדיניותו של משרד הפנים, שסירב עד אז לאשר בקשות אחמ"ש שהוגשו על-ידי נשים-תושבות עבור בני זוגן, הגישה ס"ע בקשה לאחמ"ש עם בעלה. בסוף 1995 נדחתה בקשתה ללא הנמקה. המוקד עתר בראשית 1997 לבג"ץ, בדרישה לקבל הנימוקים לדחיית הבקשה ולרישום ילדי הזוג. ימים מספר לפני הדיון בעתירה, במרץ 1998, החליט משרד הפנים לאשר את בקשת בני הזוג לאחמ"ש ולרשום את ילדיהם במרשם האוכלוסין. א"ע קיבל היתר שהייה בישראל לשנה, שהוארך בשנת 1999 לשנה נוספת.

בשנת 2000 הגיש המוקד בקשה להארכת היתר שהייתו של א"ע, הפעם במעמד של תושב ארעי, בהתאם להסדר המדורג. בתשעת החודשים הבאים לא נתקבלה כל תשובה בעניין. לחודשים אלה נוספה ההקפאה בטיפול בבקשות אחמ"ש, ממרץ עד

המוקד להמתין להכרעה בעתירות שהוגשו לבג"ץ על-ידי האגודה לזכויות האזרח ועדאלה, שתקפו את החלטת הממשלה בכל הנוגע לבקשות שהוגשו על-ידי פלסטינים אזרחי ישראל. ההכרעה בעתירות אלו נדחתה, על-פי בקשת המדינה, לפחות עד מאי 2003 ולפיכך החל המוקד לעתור לבית המשפט לעניינים מינהליים במקרים פרטניים, על מנת להסיר מעל זוגות ומשפחות את חרב הגירוש שהניפה המדיניות הזמנית. עד סוף חודש דצמבר הגיש המוקד שש עתירות בשם של 23 בני משפחות, שבקשתם לאחמ"ש הוגשה זה מכבר אך עקב החלטת הממשלה לא אושרה או לא טופלה. בכולן הוצא צו ביניים האוסר על גירוש בן הזוג הפלסטיני ובחמש מהן כבר הסכימה המדינה לאשר את הבקשות לאחמ"ש, למרות המדיניות.

ג"ט, תושבת ירושלים, נישאה לא"ט בשנת 1995 והגישה מיד בקשה לאחמ"ש עבור בעלה. בני הזוג, הורים לשלושה ילדים הרשומים במרשם האוכלוסין בישראל, קבעו את ביתם בירושלים. הבכורה, בת ארבע וחצי שנים, לומדת בגן ילדים בירושלים. לאחר יותר מארבע שנים, בשנת 1999, קיבלה ג"ט הודעה כי בקשתה מעוכבת עד תום ההליכים בתיק פלילי המתנהל נגד בעלה. בירורי המוקד מול הפרקליטות והמשטרה העלו כי התיק נסגר, ולכן נשלחה פנייה למינהל האוכלוסין בפברואר 2000, בדרישה להמשיך ולטפל בבקשה. בשנתיים שחלפו מאז, נתבקשו בני הזוג לשלוח שוב ושוב מסמכים המוכיחים כי מרכז חייהם בירושלים, והמוקד פנה שוב ושוב ללשכה, כדי שבקשת בני הזוג תטופל ותאושר. מחודש מרץ השנה ועד לקבלת החלטת הממשלה בחודש מאי, הוקפא הטיפול בבקשות לאיחוד משפחות, תחילה עקב העיצומים ולאחר מכן בשל החלטת שר הפנים.

ב-18 לנובמבר, שבע שנים לאחר הגשת בקשת בני הזוג ט" לאחמ"ש, נתקבל במוקד מכתב ממנהל האוכלוסין: על-פי החלטת

מאי 2002. גם לאחר קבלת החלטת הממשלה במאי, לפיה יימשך הטיפול בבקשות שכבר אושרו, לא נתקבלה תשובה מלשכת מינהל האוכלוסין. באוקטובר 2002 הגיש המוקד עתירה לבית המשפט לעניינים מינהליים בבקשה להוצאת צו ביניים שימנע את גירושו של אי"ע - למעשה שוהה בלתי חוקי במהלך השנתיים מאז הגשת הבקשה – ובדרישה לאשר לאי"ע מעמד של תושב ארעי. בית המשפט נעתר לבקשת המוקד לצו ביניים וב-15 לאוקטובר הסכימה המדינה לשדרוג היתר שהייה של אי"ע, למרות המדיניות הזמנית עליה הוחלט בממשלה. כמו כן חייב בית המשפט את המדינה בתשלום הוצאות למוקד. (תיק 7614)

עיכוב במחן היתרים

בנוסף להחלטת הממשלה מחודש מאי, נפגעו השנה זכויותיהן של משפחות שבקשתן לאחמ"ש נמצאת בהסדר המדורג, גם מבירוקרטיית משרד הפנים. עד השנה עברו בממוצע שמונה חודשים מיום הגשת הבקשה להארכת היתר שהייה ועד לאישורה. נכון לסוף שנת 2002 התארך פרק זמן זה לשנה וחודשיים, זאת כאשר תוקף האישור הוא לשנה אחת. השפעת עיכוב בירוקרטי זה על חיי המשפחה היא רבה: על-פי הנהלים, על המשפחות להגיש את בקשתן חודשיים לפני פקיעת תוקף ההיתר הקיים, ולא מוקדם יותר. לאחר חודשיים אלה וללא האישור המבוקש, הופכת שהיית בן הזוג בישראל ללא חוקית. אם ייתפס על-ידי אחד ממאות אנשי הביטחון הפרושים בירושלים, מסתכן בן הזוג בגירוש ואף בסירוב לבקשותיו העתידיות לחידוש היתר שהייתו במסגרת איחוד המשפחות, מפאת רישומו הפלילי כשוהה בלתי חוקי.

אי"ע נישא לאשתו, תושבת ירושלים, בשנת 1987. בשנת 1994, עת נתאפשרה הגשת בקשות על-ידי נשים תושבות מזרח ירושלים,

הוגשה עבורו בקשה לאחמ"ש. בסוף 1998 נדחתה הבקשה. בסוף 1999 קיבל משרד הפנים את ערעור המוקד, אישר את בקשת בני הזוג ואף העניק לאי"ע היתר שהייה לשנה. בדצמבר 2001 הגיש אי"ע בקשה לאשרת תושב ארעי, בהתאם להסדר המדורג. בקשתו אושרה רק באוגוסט 2002, ומפאת החלטת הממשלה לא שודרג מעמדו. יומיים לפני אישור שהייתו, נעצר אי"ע בדרכו לעבודה ומאחר שלא היה בידו היתר שהייה תקף, נפתח כנגדו תיק חקירה בגין שהייה בלתי חוקית בישראל. רישומו של אי"ע במרשם המשטרתי בגין תיק חקירה זה, שנפתח עקב העיכוב במשרד הפנים, הביא לכך שהמינהל האזרחי לא היה מוכן להעניק לו היתר כניסה, שרק עימו יכול אי"ע לשהות באופן חוקי בישראל.²⁶ המוקד פועל עתה הן אצל משטרת ישראל לסגירת תיק החקירה והן אצל המינהל האזרחי למתן היתר כניסה לאי"ע. (תיק 13728)

אם ינהג בן הזוג על-פי החוק ויצא לשטחים עד לאישור בקשתו, יסתכן בסירוב משרד הפנים לאותה בקשה בטענות שמרכז חייו אינו עוד בירושלים. כך לא נותר לבן הזוג אלא להסתגר בבית, ללא יכולת לעבוד ולפרנס את משפחתו, בעוד המצב הכלכלי של תושבי ירושלים הפלסטיניים הידרדר במידה ניכרת מאז פרוץ האינתיפאדה.²⁷

בשנת 1995, מיד לאחר נישואיהם, הגישו ר"ג ומ"ג בקשה לאחמ"ש בלשכת מינהל האוכלוסין במזרח ירושלים. ר"ג פנתה למוקד ב-1999 בבקשה להסדיר את כיסוי הוצאות לידת בתה ולרשום שלושה מילדיה במרשם האוכלוסין. ביולי 2000 אושרה בקשת בני הזוג לאחמ"ש והם החלו בהסדר המדורג. מ"ג קיבל היתר

26. על היתרי הכניסה ראו בפרק חופש התנועה.

27. ראו הארץ, 30.12.02, עמ' 3ב; הארץ, 1.03.03, עמ' 4ב.